

ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ

УДК 347.965.43

Чванкін Сергій Анатолійович

ДОБРОВІЛЬНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Спеціальність 12.00.03 – цивільне право та цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2005

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі цивільного процесу Одеської національної юридичної академії Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник кандидат юридичних наук,
член-кореспондент АПН, професор
ЧЕРВОНІЙ Юрій Семенович,
Одеська національна юридична академія,
завідувач кафедри цивільного процесу

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
ЖИЛІНKOBA Ірина Володимирівна,
Національна юридична академія України
імені Ярослава Мудрого, професор кафедри
цивільного права № 1

кандидат юридичних наук, доцент
ДРІШЛЮК Андрій Ігорович,
Одеська національна юридична академія,
доцент кафедри цивільного права

Провідна установа Інститут держави і права імені В.М. Корецького Національної академії наук України, відділ з проблем цивільного, трудового та підприємницького права, м. Київ

Захист відбудеться „ ” лютого 2006 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д. 41.086.03 Одеської національної юридичної академії за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Піонерська, 2, кімн. 312.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеської національної юридичної академії за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий „___” січня 2006 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

П.П. Музиченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Інститут представництва відіграє значну роль у системі процесуально-правових відносин щодо захисту прав та законних інтересів осіб, які беруть участь у справі. Більшість спорів розглядаються судом за участю представників однієї чи обох сторін.

Оновлення і розвиток існуючих галузей права, які інтенсивно змінюються та ускладнюються, поява нових категорій справ зумовлює складнощі у їх застосуванні, особливо особами, які не знають тонкощів нормативно-правових актів. У цих умовах необхідність у професійному представництві є особливо помітною, тому все більшого значення набуває представництво, що здійснюється кваліфікованими юристами на договірних засадах.

Добровільне представництво є однією із форм реалізації в цивільному судочинстві правової допомоги, гарантованої Конституцією України (ст. 59). Саме воно у цивільному процесі є таким, що найбільш швидко розвивається. Якщо законне представництво у цивільному процесі у тому чи іншому вигляді існує протягом багатьох століть, з огляду на об'єктивну неможливість взагалі деяким категоріям суб'єктів виступати в суді самостійно, то добровільне представництво – певною мірою залежить від ступеня демократичності та розвитку держави. Разом із тим, залучення представників до захисту цивільних прав та інтересів осіб, які беруть участь у справі, вимагає чіткого законодавчого регулювання та забезпечення належного застосування норм про представництво у цивільному процесі.

Незважаючи на ретельну та тривалу розробку проблем представництва у цивільному процесуальному праві, багато його проблем залишаються до кінця не розв'язаними, зокрема питання класифікації представництва, видової приналежності деяких її різновидів, меж застосування інституту представництва, відмежування добровільного представництва у суді від суміжних інститутів, особливостей окремих різновидів добровільного представництва. Ці питання часто порушуються у судовій практиці, тому потребують теоретичного та законодавчого уточнення, що посилює актуальність обраної теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження відповідає напрямку досліджень Одеської національної юридичної академії „Правові проблеми становлення та розвитку сучасної Української держави” (державний реєстраційний номер 0101U001195), а також безпосередньо пов'язана з планом науково-дослідницької роботи кафедри цивільного процесу на 2001 – 2005 роки за темою „Правове регулювання відносин приватної та спільної власності за законами України. Позовне провадження за законодавством України”.

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є комплексний науковий аналіз проблемних питань добровільного представництва у цивільному процесі; обґрунтування теоретичних висновків та розробка пропозицій, що спрямовані на вдосконалення добровільного представництва у цивільному процесі України та усунення колізій у законодавстві із цих питань.

Для досягнення поставленої мети було сформульовано такі основні задачі:

- виявити характерні ознаки та цілі представництва у цивільному процесі;
- з'ясувати підстави виникнення представництва у цивільному процесі;
- класифікувати види представництва у цивільному процесі;
- виявити характерні ознаки добровільного представництва;
- розглянути питання щодо належного оформлення повноважень добровільного представника;
- відмежувати інститут представництва у цивільному процесі від суміжних цивільно-процесуальних інститутів та інституту представництва у цивільному праві;
- проаналізувати особливості реалізації окремих видів добровільного представництва у цивільному процесі;
- виробити пропозиції щодо вдосконалення норм чинного ЦПК України, що був прийнятий 18 березня 2004 року (далі – ЦПК України).

Об'єктом дослідження є цивільно-процесуальне добровільне представництво як одна із форм надання правової допомоги фізичним та юридичним особам, державі у цивільному судочинстві та як засіб реалізації особами, які беруть участь у справі, своїх процесуальних прав і обов'язків.

Предметом дослідження є система правових норм, які регламентують цивільно-процесуальні відносини добровільного представництва в Україні; законодавства інших країн у цій галузі, вітчизняні та зарубіжні наукові джерела; практика застосування норм законодавства, що регламентує добровільне представництво у цивільному процесі.

Методологічною основою дослідження є загальнонауковий діалектичний метод. Це дозволило розглянути цивільно-процесуальне представництво як елемент правової системи, що знаходиться у процесі постійного розвитку, і визначити його місце в системі цивільно-процесуальних відносин. У рамках зазначеного методологічного підходу використано також формально-логічний метод, за допомогою якого досліджувалося законодавство щодо цивільно-процесуального представництва та практика його застосування; історичний метод, який дозволив дослідити специфіку цивільного процесуального представництва в конкретних історичних умовах, динаміку його розвитку; метод порівняльного аналізу, за допомогою якого порівнювалися поняття та юридична природа процесуального представництва, підстави виникнення та суб'єктний склад відповідних правовідносин за різних часів у різних правових системах, що дозволило виявити історичну послідовність розвитку відносин у зв'язку з процесуальним представництвом. На цих методологічних засадах здійснювалися збір, обробка та аналіз емпіричного матеріалу.

Сформульовані у дослідженні теоретичні висновки, засновані на загальних досягненнях юридичної науки, у тому числі на результатах досліджень вітчизняних та зарубіжних процесуалістів та цивілістів, фахівців інших галузей правової науки.

До теми представництва в цивільному процесуальному праві зверталися видатні вчені-юристи радянського періоду: С.Н. Абрамов, Б.С. Антімонов, Г.Д. Васильєва, Д.П. Ватман, М.А. Вихут, Е.В. Гусєв, А.В. Добровольський, О.Г. Дріжчанаєва, В.А. Єлізаров, В.Н. Івакін, І.М. Ільїнська, А.Ф. Клейман, Є.Б. Клейн, А.Ф. Козлов, Л.Ф. Лєсницька, А.А. Мєльников, В.К. Нєвзгодіна, Я.А. Розєнберг, Ю.С. Червоний, Н.А. Чєчина, Д.М. Чєчот, М.С. Шакар'ян, В.М. Шєрстюк, М.Й. Штєфан та ін. Останнім часом (з 1991 року) до цієї теми з

числа українських та російських учених звертались: А.А. Власов, В.В. Комаров, Л.Ю. Міхєєва, І.А. Павлунік, М.К. Треушнікова, Л. Фединяк, С.Я. Фурса.

Для з'ясування сутності інституту представництва у цивільному процесі та його самостійного характеру проаналізовано праці видатних цивілістів: В.К. Андреєва, Ю.С. Гамбарова, А. Гордона, Л. Казанцева, А.А. Кузьмішина, П.М. Красько, Н.О. Нерсесова, В.А. Рясенцева, Є.О. Харитонова, Б.Б. Черепакіна та останні дослідження добровільного представництва у цивільному праві А.І. Дрішлюка, В.М. Зубара, П.М. Крупко та ін.

Емпіричною базою дослідження є чинне законодавство України, а також законодавства окремих зарубіжних країн. У ході дослідження опрацьовувалися також монографічна та навчальна література, практика місцевих судів м. Одеси.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим комплексним системним дослідженням проблем, які виникають при здійсненні добровільного процесуального представництва, що виконано на підґрунті оновленого процесуального законодавства, в якому обґрунтовуються нові в теоретичному аспекті і важливі у практичному відношенні положення, зокрема:

1. Отримав подальшого розвитку висновок про те, що правовідносини, які складаються між особою, яку представляють, і представником, є передумовою участі представника у цивільному процесі. Разом з юридичними процесуальними діями, які здійснюються представником і спрямовані на легітимацію його як суб'єкта правовідносин із судом, є передумовою процесуального правовідношення, суб'єктами якого є представник і суд.

2. Уточнено межі застосування інституту представництва: не тільки суб'єктивні, але й об'єктивні, які залежать від суб'єктивних матеріальних прав, що є предметом цивільно-правового спору. Але існує лише одна категорія справ, за якими представництво є неможливим – справи про усиновлення. При цьому установлення об'єктивних меж представництва не суперечить ст. 59 Конституції, яка передбачає право на правову допомогу. По-перше, ЦПК України встановлює тільки одну категорію справ, з якої неможливе представництво, по-друге, в осіб, які беруть участь у справі по справах про усиновлення, є можливість отримати правову

допомогу в межах, передбачених ст. 56 ЦПК України, тобто отримати юридичне консультування по справі від особи, яка не буде виступати у суді від їх імені.

3. Вперше запропоновано вважати допуск до процесу представника осіб, указаних у ст. 38 ЦПК України, обов'язком, а не правом суду, у разі наявності належним чином оформлених повноважень, оскільки особи, яких представляють, мають конституційне право на правову допомогу (у широкому значенні) та цивільно-процесуальне право брати участь у процесі через представника.

4. Додатково обґрунтовується висновок про те, що представник у відносинах із судом виступає як самостійна особа, яка переслідує певний правовий результат. Тому той факт, що представник самостійно вирішує питання щодо здійснення тих чи інших процесуальних дій, не може означати дії від його імені, він завжди виступає від імені особи, яку представляє.

5. По-новому обґрунтовується висновок про те, що представництво у цивільному і цивільно-процесуальному праві – це самостійні інститути, однак звертається увага на їхній існуючий взаємозв'язок, а іноді й обумовленість.

6. Додатково обґрунтовується висновок про те, що через представника можуть діяти всі особи, які беруть участь у справі, крім прокурора.

7. Вперше запропоновано удосконалену класифікацію представництва у цивільному процесі за такими критеріями: за суб'єктивним критерієм, за ступенем заміщення особи, яку представляють, за способом виникнення представництва.

8. Вперше запропоновано висновок про те, що характерною ознакою офіційного представництва, яке є різновидом необхідного представництва, є те, що особою, яку представляють, може бути дієздатна особа, однак її воля стосовно представництва її інтересів невідома і не може бути виявлена, тому держава у законодавчих актах передбачає можливість призначення представника її інтересів, які потребують негайного захисту. Якщо воля цієї особи стане відомою, то вона вільна визначати собі добровільного представника. Офіційним представництвом пропонується вважати представництво безвісно відсутньої особи, спадкоємців особи, яка померла або оголошена померлою, якщо спадщина ще ніким не прийнята, представництво консулом інтересів дієздатної особи, яка через свою відсутність чи з

інших поважних причин не в змозі своєчасно захистити свої інтереси у суді, та представництво виконавцем твору, якщо твір опубліковано анонімно чи під псевдонімом.

9. Вперше обґрунтовується висновок про те, що процесуальним законодавством не визначено статус учасників юридичної особи, які, згідно з цивільним законодавством, можуть вести справи юридичної особи (у випадках створення повного і командитного товариств), та пропонується внести зміни до ЦПК України, які повинні аналогічно нормам цивільного права встановлювати можливість ведення в суді справ юридичних осіб їх органами, учасниками або представниками.

10. Вперше здійснюється розмежування добровільного представництва, надання правової допомоги у цивільному процесі та визначення видової приналежності процесуального представництва, що може виникнути на підставі ст. 78 ЦК України (вибір помічника фізичною особою).

11. Обґрунтовується висновок про те, що застосування у Конституції України та інших нормативно-правових актах терміна „представництво прокурором” є помилковим, оскільки не відповідає змісту діяльності прокурора, не відображує ні сутності, ні характерних рис участі прокурора у цивільному процесі. Тому пропонується замінити термін „представництво прокурором” на термін „правозаступництво прокурором”.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Теоретичне значення дисертації полягає в її спрямованості на усунення прогалин у законодавстві і науці цивільного процесуального права. Дисертаційне дослідження має також практичну спрямованість, яка полягає у внесенні пропозицій і формулюванні висновків, що можуть бути використані для удосконалення цивільно-процесуального законодавства України. Окремі теоретичні положення дисертації можуть бути застосовані у навчальному процесі, при вивченні курсу „Цивільний процес України”.

Апробація результатів дисертації. Дисертація підготовлена на кафедрі цивільного процесу Одеської національної юридичної академії, де проведено її

обговорення. Теоретичні висновки, сформульовані в дисертації, доповідалися та обговорювалися на 7-й та 8-й звітних наукових конференціях професорсько-викладацького складу й аспірантів Одеської національної юридичної академії (квітень 2004 р., квітень 2005 р., м. Одеса); на науково-практичній конференції „Представництво в судовому процесі за новим Цивільним процесуальним кодексом України і проектом Господарського процесуального кодексу України” у Київському Інституті підвищення кваліфікації прокурорсько-слідчих працівників Академії прокуратури України (квітень 2005 р., м. Київ), а також використовувалися при підготовці навчального посібника „Цивільне процесуальне право України”.

Публікації. Основні теоретичні та практичні результати дисертаційного дослідження знайшли відображення у трьох наукових статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено ВАК України, у тезах виступів на наукових конференціях.

Структура роботи відображує логіку і послідовність наукового дослідження і обумовлена його предметом і метою. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, які включають 16 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (377 найменувань). Повний обсяг дисертації становить 226 сторінок, із них основний текст – 197 сторінок, список використаних джерел – 29 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження, визначаються його мета та завдання, методологічна та теоретична основа, ступінь наукової новизни та основні положення, які виносяться на захист, теоретична та практична цінність роботи.

Розділ перший „Історія розвитку вчення про представництво у цивільному процесі” присвячений розглядові основних етапів розвитку наукової думки про добровільне представництво у цивільному процесі, визначенню напрямків дослідження.

У **підрозділі 1.1. „Огляд літератури за темою та вибір напрямків дослідження”** зазначено, що радянська, а потім російська та українська цивільно-

процесуальна доктрина, правозастосовча практика зробили великий внесок у розвиток основних характеристик цивільно-процесуального представництва. Але в науці цивільного процесу саме тема процесуального представництва є однією з найбільш дискусійних.

У роботі виокремлено три етапи досліджень процесуального представництва: 1) у „дореволюційний” період; 2) у період розвитку радянського цивільного процесу; 3) у межах вітчизняного цивільного процесуального права після 1991 року.

До 60-х років XX ст. окремих досліджень представництва у цивільному процесі не здійснювалося. Потім з’явилися перші спеціальні дослідження з цієї теми, для яких характерним було те, що представництво розглядалось як різновид представництва у цивільному праві. Погляд на представництво у цивільному процесі як на самостійний процесуальний інститут сформувався на початку 70-х років, але протягом ще щонайменше 20 років це питання було вкрай дискусійним.

Напрями дослідження обґрунтовано декількома факторами. По-перше, добровільне представництво є одним із засобів забезпечення доступності правосуддя. Саме професійний представник, обізнаний у правових питаннях, який діє на добровільних засадах, може ефективно здійснити функцію захисту інтересів особи, яку представляє. Це водночас покладає на нього й більшу відповідальність за свої дії. Зміна соціально-економічних умов життя в країні зумовлює удосконалення добровільного представництва у цивільному процесі. По-друге, при дослідженні будь-якого явища правової дійсності доцільно рухатися від його витоків. По-третє, необхідним є врахування наробок іноземного законодавства.

У **підрозділі 1.2. „Формування засад інституту представництва у цивільному процесі”** здійснено дослідження літератури та зроблено висновок, що інститут представництва не завжди був настільки визнаним і значним у цивільно-процесуальних відносинах, як на сучасному етапі розвитку процесуального права. Підкреслено, що коріння цього правового інституту треба шукати у давньоримському приватному праві як основі багатьох західних кодифікацій.

У Римі спочатку було визнане лише необхідне представництво, і тільки непряме. Права і обов’язки представник переносив на особу, яку представляв, за

допомогою цесії. Значно пізніше (наприкінці існування республіки) виникло пряме представництво в суді. Зроблено висновок, що, не зважаючи на відсутність загальних визначень та довготривалість розвитку ідеї представництва у римському приватному праві, потреби практики обумовили формування інституту представництва, головні засади якого з часом лягли в основу правового регулювання відповідних відносин у цивільно-процесуальному законодавстві практично всіх європейських країн.

У *підрозділі 1.3. „Розвиток інституту представництва у цивільному процесі на території сучасної України”* запропоновано висновок про те, що зародки законного представництва у суді існували практично завжди, оскільки без його існування неможливо було виступати у процесі недієздатним особам.

Добровільне представництво пройшло свій розвиток від представництва непрофесійними особами до представництва юристами, які повинні були мати певну освіту, стаж, дотримуватися певних правил етичної поведінки та нести певні санкції за їх порушення. Так з'явився інститут адвокатури, що найбільш повно втілює в собі ідеї добровільного представництва у суді. Поштовхом до розвитку інституту адвокатури стало запровадження у містах, розташованих на території теперішньої України, магдебурзького права, а на початку XVI ст. склалась адвокатура, діяльність якої регулювалася Литовськими Статутами (1529, 1566, 1568 pp.). У „Правах, по которым судится малороссийский народ” вперше використовується термін „адвокат”.

У праві Російської імперії, до складу якої входила Лівобережна частина України, повноцінне процесуальне представництво виникло в результаті реформ 1864 р., що ознаменувало перехід від інквізиційного судочинства до змагального.

Зазначено, що представництво від імені юридичних осіб через нерозвиненість капіталістичних промислових відносин у дореволюційній Росії не мало розвитку.

За радянського періоду система представництва, ідею якої було закладено за Статутом 1864 р., до кінця реалізована не була – адвокатська монополія була відсутня. Разом із тим, розвинутий інститут процесуального представництва

сприятливо вплинув на цивільний процес, дозволивши йому стати дійсно змагальним.

Розділ другий „Поняття та ознаки представництва у цивільному процесі України” присвячений характеристиці основних ознак, цілей представництва у цивільному процесі, правового становища представника у цивільному процесі, об’єкта та змісту процесуальних відносин між судом і представником.

У *підрозділі 2.1. „Поняття цивільно-процесуального представництва”* зазначено, що з легального визначення представництва у цивільному праві (ст. 237 ЦК України), яке найчастіше є передумовою виникнення процесуального представництва, можна зробити висновок, що це: по-перше, правовідношення; по-друге, учасниками представництва є дві точно визначені сторони: представник та особа, яку він представляє, тобто структура представництва вичерпується „внутрішніми правовідносинами”. Це дозволило зробити висновок, що відносини між представником і судом не включаються до складу представницьких правовідносин. Йдеться лише про участь представника, як суб’єкта представницьких відносин, в інших відносинах. Відносини представника і суду – це не продовження представницьких відносин, а самостійні відносини, що є засобом реалізації повноважень представника. Підтвердженням цієї тези є те, що ЦПК України не вживає у назвах статей, які стосуються представника, терміна „представництво” (ст. 38 ЦПК України називається „Участь у справі представника”, а не „Представництво у суді” як в ЦПК 1963 р.). Запропоновано розглядати поняття „представництво” у трьох значеннях: як цивільно-процесуальний інститут; як правовідносини за участю представника, як діяльність представника.

Зазначено, що основною метою процесуального представництва є захист та охорона прав, свобод та інтересів осіб, які беруть участь у справі. А надання правової допомоги є самостійною процесуальною діяльністю, що здійснюється особою, яка є фахівцем у галузі права і за законом має право на надання правової допомоги (ст. 56 ЦПК України). Формулювання ст. 47 ЦПК України указує на те, що ця особа не є представником, оскільки відносить її до „інших учасників цивільного процесу”, а не до осіб, які беруть участь у справі, яким є представник.

Тому представники й особи, які надають правову допомогу – це різні суб'єкти цивільного процесу.

До цілей процесуального представництва належать також реалізація представником процесуальних прав та обов'язків особи, яку представляють, та надання допомоги суду у встановленні дійсних прав і обов'язків осіб, які беруть участь у справі. Остання мета стосується представництва адвокатами (ще римське право вбачало в адвокаті особу, що несе при здійсненні своїх функцій певні суспільні обов'язки). Держава не має законодавчої можливості вимагати надання допомоги суду іншими представниками, але п. 3 ст. 27 ЦПК України передбачає, що особи, які беруть участь у справі, зобов'язані добросовісно здійснювати свої процесуальні права і виконувати процесуальні обов'язки, що опосередковано спрямовано на досягнення указаної мети.

Обґрунтовано висновок, що представництво в цивільному процесі – це процесуальна діяльність, що відбувається в межах правовідношення між представником та судом, однієї особи (представника) від імені та в інтересах іншої особи (яка бере участь у справі), яка здійснюється з метою захисту та охорони прав, свобод та інтересів у суді особи, яку представляють, і надання допомоги суду у встановленні дійсних прав і обов'язків осіб, які беруть участь у справі.

Виокремлено характерні риси процесуального представництва: 1) воно є здійсненням представником процесуальних дій у суді, що відбувається в межах правовідносин представника і суду; 2) представник виступає від імені та в інтересах особи, яку представляє; 3) правові позиції представника й особи, яку він представляє, не можуть вступати у протиріччя; 4) представник діє в об'ємі повноважень, що йому надані законом та особою, яку він представляє (у випадку, якщо воля цієї особи відома і має юридичне значення); 5) через представника можуть діяти особи, які беруть участь у справі, крім прокурора.

У *підрозділі 2.2. „Цивільно-процесуальне представництво як інститут цивільного процесуального права України”* зроблено висновок, що представництво у цивільному процесі не може бути віднесене до цивільного представництва, оскільки: 1) правовідносини, що складаються між представником і довірительом,

представником і судом, мають різний галузевий характер; 2) у цих галузях мета здійснення представництва є різною; 3) засоби досягнення цілей визначаються чітко у ЦПК України, у цивільному праві – як правило, особою, яку представляють; 4) при цивільному представництві не може бути подвійного представництва; 5) при цивільному представництві у здійсненні юридичних дій бере участь тільки представник, а в процесі – може й особа, яку представляють; 6) при цивільному представництві перелік дій, що може здійснювати представник, визначає довіритель, а в процесі вони визначаються нормами ЦПК України (довіритель може їх тільки обмежити); 7) представник у цивільному процесі може від імені того, кого представляє, виконувати будь-які процесуальні дії, а в цивільному праві – ні; 8) у цивільному праві можливе представництво без оформлення повноважень; 9) представництво у цивільному праві припиняється у зв'язку з матеріально-правовими фактами, а цивільно-процесуальне представництво – і з процесуальними; 10) при представництві в цивільному процесі представник може вступати в правовідношення тільки з судом, а при цивільному представництві – з будь-якими суб'єктами права, якщо інше не вказане довірителем; 11) представником у суді може бути вужче коло суб'єктів.

Разом із тим, неможливо заперечувати певний взаємозв'язок представництва у цивільному і цивільному процесуальному праві. Так, ч. 3 ст. 44 ЦПК України визначає, що підстави і порядок припинення представництва за довіреністю визначається статтями 248–250 ЦК України.

Обґрунтовано тезу, що інститут представництва має установлені законом межі. Процесуальне законодавство, по-перше, обмежує коло суб'єктів представництва, оскільки не всі учасники цивільного судочинства можуть мати представника у справі, та не будь-яка особа може бути представником у цивільній справі; по-друге, обмежує коло справ, при розгляді яких можливе процесуальне представництво.

Зазначено, що особа, яку представляють, має бути правоздатною та такою, що бере участь у справі (крім прокурора, який у відповідності до своєї професійної

компетенції виступає без представника). Для виникнення добровільного представництва фізична особа має бути дієздатною.

Можливість процесуального представництва залежить і від природи суб'єктивних матеріальних прав, що є предметом спору. Згідно зі ст. 38 ЦПК України представництво у справах про усиновлення не є можливе.

У *підрозділі 2.3. „Процесуальне становище представника у цивільному процесі”* зроблено висновок, що представник – це особа, наділена повноваженням здійснювати процесуальні дії в інтересах і від імені особи, яку представляє. Представником може виступати фізична, дієздатна особа. Стаття 40 ЦПК України вимагає також досягнення представником 18 років. Стверджується, що законодавець зробив помилку, оскільки неповнолітня особа у відповідності до ст.ст. 242–245 ЦПК України надається повна дієздатність без виключень, а ч. 2 ст. 156 СК України передбачає, що неповнолітні батьки, які досягли чотирнадцяти років, мають право на звернення до суду за захистом прав та інтересів своєї дитини.

Встановлено, що основними ознаками, що визначають процесуальне становище представників у цивільному процесі є: по-перше, юридична зацікавленість представника в результаті справи, яка розглядається; по-друге, наявність ряду процесуальних прав, що забезпечують здійснення представницьких функцій і дають можливість впливати на розвиток процесу; по-третє, наявність процесуальних обов'язків і відповідальності за їх невиконання.

У *підрозділі 2.4. „Об'єкт та зміст процесуальних відносин за участю представника”* зроблено висновок, що об'єктом правовідносин між представником і судом треба вважати захист, охорону (в окремому провадженні) порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних та юридичних осіб, інтересів держави у цивільному процесі.

Змістом процесуальних відносин між судом і представником є права та обов'язки представників і суду та їхні дії. Обсяг прав, якими наділяється добровільний представник, визначається повноваженнями, якими наділили його закон та довіритель. У відповідності до ЦПК України представник має право на здійснення всіх процесуальних дій від імені особи, яку він представляє, а довіритель

має право лише обмежити повноваження представника. Такий підхід до визначення прав представника здається невиправданим, оскільки несумлінний представник може не попередити про можливість обмеження його прав. З формулювання ч. 2 ст. 44 ЦПК України випливає, що обмеження повноважень представника втілюються у виданій довіреності, однак повноваження адвоката можуть бути посвідчені і ордером або договором. Крім того, можливість обмежити права представника поширюється на всі процесуальні дії, а не тільки розпорядницькі, таке становище руйнує концепцію про самотійність представника у цивільному процесі.

Розділ третій „Види представництва у цивільному процесі” присвячений загальним передумовам виникнення представництва у цивільному процесі та його різновидам, порядку оформлення повноважень представника.

У підрозділі 3.1. „Передумови виникнення представництва у цивільному процесі” зроблено висновок, що нормативною основою процесуального представництва є норми загальних та спеціальних процесуальних інститутів. Передумовою виникнення процесуальних правовідносин є також правоздатність чи правосуб’єктність їх учасників. Необхідною передумовою виникнення правовідносин є процесуальні юридичні факти – дії представників і суду. Ці дії вчиняються у певній послідовності та з дотриманням відповідної процесуальної форми.

Зазначено, що процесуальні факти спричиняють виникнення процесуальних відносин лише за наявності матеріально-правових фактів. Якщо особа, яку представляють, є дієздатною, то представництво у суді може виникнути тільки за наявності волевиявлення на ведення справи через представника, а з іншого боку – за наявності згоди представника представляти інтереси цієї особи в суді. Волевиявлення указаних осіб втілюється у договорі доручення, трудовому, агентському договорах та ін.

Правостворюючий склад для виникнення процесуального представництва завершується процесуальним фактом – допуском представника до участі у справі, і з цього моменту він може вчиняти всі процесуальні дії, надані йому законом та не обмежені особою, яку він представляє.

У підрозділі 3.2. „Класифікація процесуального представництва” зроблено висновок, що класифікацію представництва у цивільному процесі необхідно здійснювати за такими критеріями: за процесуальними ознаками осіб, яких представляють; за ознаками осіб, які здійснюють представництво: професійне та непрофесійне представництво; за ступенем заміщення особи, яку представляють: заміщення представником особи, яку представляють, спільна участь у судовому засіданні; субпредставництво, за якого законні представники доручають вести справи добровільним представникам; за способом виникнення представництва: добровільне та необхідне, в залежності від юридичної значущості волевиявлення осіб, яких представляють, для виникнення представництва. Необхідне представництво, у свою чергу, запропоновано поділити на законне представництво недієздатних та обмежено дієздатних осіб, офіційне представництво, законне представництво юридичних осіб (статутне).

Не належить до випадків законного представництва допомога особі у здійсненні її прав і обов'язків у відповідності до ст. 78 ЦК України. В такому випадку матиме місце не законне, а договірне представництво.

У підрозділі 3.3. „Поняття та характерні ознаки добровільного представництва у цивільному процесі” зроблено висновок, що в основі добровільного представництва лежить воля особи, яку представляють.

У дисертації визначаються основні відмінності добровільного і необхідного представництва: 1) для виникнення добровільного представництва необхідне волевиявлення особи, яку представляють; 2) при представництві за законом повноваження автоматично виникає на основі визначеного у законі фактичного складу, а повноваження добровільного представника виникає з огляду на правочин, що здійснює особа, яку представляють (для громадського представництва необхідне приєднання інших фактів); 3) при представництві за законом особа представника визначається законом, а при добровільному представництві – особою, яку представляють; 4) законний представник має право здійснювати всі процесуальні дії, які особа, яку представляють, обмежити не може, оскільки її воля не має юридичної значущості чи невідома, а добровільний представник може бути

обмежений у здійсненні визначених процесуальних дій особою, яку представляють;

5) дії законного представника частково контролюються судом у частині відповідності його дій інтересам особи, яку представляють, при укладанні мирової угоди, відмові від позову, визнанні позову, а при добровільному представництві суд не має таких правомочностей, крім укладання мирової угоди; 6) форма уповноваження є іншою; 7) законний представник не зв'язаний вказівками особи, яку представляє, а добровільний представник – зв'язаний; 8) фізична особа, яку представляють, при законному представництві, як правило, не має повної цивільної дієздатності, а при добровільному вона завжди є дієздатною (крім передоручення, що вчиняється законним представником).

Зазначено, що сфера застосування на практиці добровільного професійного представництва буде розширюватися через зменшення активності суду і розвиток принципу змагальності, через складнощі у застосуванні специфічних процесуальних інститутів та розвиток матеріальних галузей права тощо.

У підрозділі 3.4. „Документи, що підтверджують повноваження добровільного представника” зроблено висновок, що довіреність, яка видається представникові, є юридичним актом, що підтверджує повноваження представника. Зазначено, що не має необхідності у визначенні у ЦПК України порядку оформлення довіреності, адже довіреність – це цивільно-правовий інститут. Відносини між представником і особою, яку представляють, у тій частині, в якій вони не стосуються питань здійснення правосуддя, повністю повинні регулюватися матеріальними галузями права. При цьому норми, що пов'язані з видачею і припиненням довіреності, повинні мати відсильний характер до норм цивільного права. Запропоновано внести відповідні зміни до ЦПК України.

Розділ четвертий „Окремі різновиди добровільного представництва у цивільному процесі” присвячений характеристиці специфічних рис різновидів добровільного представництва у цивільному процесі.

У підрозділі 4.1. „Представництво адвокатами” зроблено висновок, що набуває особливої гостроти проблема незалежності адвоката в його відносинах з клієнтом. Виходячи з вимоги Конституції України про забезпечення кваліфікованої

юридичної допомоги і принципів етики, зроблено висновок, що тлумачення закону та оцінка доказів є прерогативою адвоката. Волею клієнта адвокат може бути зв'язаний у вирішенні питань, що тягнуть матеріально-правові наслідки.

Підкреслено, що адвокат значною мірою відрізняється від інших представників. Він є професіоналом, тобто має юридичну освіту і володіє досвідом практичної діяльності, що дозволяє йому вміло вирішувати поставлені задачі.

Наголошується, що відсутність у законодавстві закріпленої адвокатської монополії на представництво в судах, можливість призначати представником будь-якого дієздатного громадянина може призвести до зниження професійного та морального рівня судового представництва. Тому введення „часткової” монополії на здійснення представництва у судах виправдане з точки зору того, що, по-перше, всі дії адвоката охороняються адвокатською таємницею; по-друге, законодавство висуває більш складні умови вступу до адвокатури; по-третє, адвокатура виконує публічно-правове зобов'язання надавати безоплатну правову допомогу фізичним особам, тобто адвокати мають більше обов'язків перед суспільством.

У підрозділі 4.2. „Представництво працівниками юридичної особи її права та інтересів у суді” на підставі аналізу законодавства зроблено висновок, що законодавець невірно застосовує термін „представляє” стосовно участі у цивільному процесі органів юридичної особи, оскільки він уособлює саму юридичну особу. Зі змісту п. 2 ч. 1 ст. 42 ЦПК України можна зробити висновок, що керівник юридичної особи вважається, поряд із представником за довіреністю, представником юридичної особи.

Орган юридичної особи діє в рамках повноважень, наданих йому законом і засновницькими документами юридичної особи. Тому такий орган, якщо він є представником юридичної особи, може бути тільки законним представником. Однак, визнання органу юридичної особи її законним представником є теоретично невірним, оскільки веде до висновку про відсутність повної процесуальної дієздатності в юридичних осіб. Крім того, підставою виникнення у представника юридичної особи відповідних повноважень є волевиявлення юридичної особи, тобто його органу. Тому, орган юридичної особи, що її уособлює, та її представник є

самостійними суб'єктами права, ототожнення яких є неприпустимим ні в теорії, ні в судовій практиці, ні в законодавстві.

Зазначено, що є не визначеним процесуальним законодавством процесуальний статус учасників повного та командитного товариства, які мають право діяти від імені товариства. На підставі аналізу ст. 92 ЦК України робиться висновок, що категорії „орган юридичної особи” та „учасники юридичних осіб” не співпадають між собою.

Запропоновано внести зміни до ЦПК України щодо можливості ведення в суді справ юридичних осіб їх органами, учасниками або представниками.

У підрозділі 4.3. „Об'єднання громадян та інші організації як представники своїх членів у цивільному процесі” зроблено висновок, що підставами виникнення процесуального представництва об'єднаннями громадян своїх членів є три юридичних факти: вказівка на можливість представництва в законі; як правило, членство в організації певної особи; наявність волевиявлення на здійснення представництва з боку особи, яку представляють. Функцію представництва виконує не сама організація в особі своїх органів, а її уповноважений, який є представником організації, тобто має місце передоручення.

Підкреслено, що правовий статус представників указаних організацій не змінюється, коли ці організації виступають як суб'єкти, що вказані у ст. 45 ЦПК України. Змінюється правовий статус самих цих організацій, тобто вони виступають або як представники своїх членів (отримують доручення від них та передоручають ведення справи уповноваженим), або як суб'єкт статті 45 ЦПК України (не отримують повноваження від своїх членів, а реалізують свою компетенцію, якою наділені згідно з законом). Представники названих організацій, як у першому, так і в другому випадку реалізують повноваження, які їм надані, та можуть вчиняти від імені особи, яку представляють, усі процесуальні дії, що можуть вчиняти ці особи. Обсяг цих прав залежить від процесуального статусу, який мають у тій чи іншій ситуації об'єднання громадян.

У підрозділі 3.4. „Представництво від імені органів і осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб” зроблено

висновок, що представники названих органів нічим не відрізняються від інших представників у процесі. Вони мають процесуальні права й обов'язки особи, яку представляють (суб'єкта ст. 45 ЦК України, а не зацікавленої особи, в інтересах якої він виступає). Представництво від імені органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб, здійснюється, як правило, працівниками названих органів.

Проаналізовано термін „представництво” та зроблено висновок, що представництво прокуратурою – це самостійний інститут цивільного процесуального права, яке має свій предмет регулювання, свій суб'єктний склад, зміст, об'єкт, а також свою ціль, відмінні від таких в інституті представництва.

Застосування терміна „представництво” щодо прокурора є помилковим, оскільки не відображує ні сутності, ні характерних рис участі прокурора у цивільному процесі. Запропоновано вважати участь прокурора у судовому процесі правозаступництвом.

У **підрозділі 4.5. „Інші різновиди цивільно-процесуального добровільного представництва”** проаналізовано особливості окремих різновидів добровільного представництва у цивільному процесі.

1. Представництво співучасником інших із співучасників. Особливістю такого представництва у цивільному процесі є те, що, по-перше, співучасник одночасно виконує дві функції: захист своїх прав та представництво інтересів співучасників, по-друге, він є особою, що особисто зацікавлена у справі.

2. Представництво, яке здійснює у деяких випадках капітан судна. Він є добровільним представником, оскільки не призначається державними органами для виконання функцій представника, судновласник сам призначає його на відповідну посаду, яка включає повноваження здійснювати представництво в суді.

3. Представництво патентними повіреними, які надають фізичним та юридичним особам допомогу в охороні прав на об'єкти інтелектуальної власності, представляють інтереси зазначених осіб у судових органах.

4. Представництво консулами інтересів своїх громадян за довіреністю. Особливістю цього різновиду є те, що правовідносини між консулом та судом регулюються нормами ЦПК України і нормами міжнародних договорів.

Крім названих осіб, представництво можуть здійснювати інші особи, якщо вони відповідають вимогам ст. 40 ЦПК України, за умов отримання довіреності від особи, яку представляють.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** узагальнено теоретичні та практичні результати, отримані автором у ході дослідження, основними з яких є:

1. Добровільне представництво у цивільному процесі – діяльність, що відбувається в межах правовідношення між представником та судом, однієї особи (представника), що обирається за власним волевиявленням особи, яку представляють, від імені та в інтересах іншої особи, у межах наявних у неї повноважень, з метою захисту прав і охоронюваних законом інтересів у суді особи, яку представляють, і надання допомоги суду у встановленні дійсних прав і обов'язків сторін та інших осіб, що беруть участь у справі.

2. Добровільне процесуальне представництво можна класифікувати, наприклад, за підставами: договірне та громадське; за суб'єктами, що його здійснюють: представництво адвокатами; юрисконсультами й іншими працівниками юридичних осіб – по справах цих осіб; представниками об'єднань громадян та інших організацій, яким законом надано право представляти права та інтереси своїх членів – по справах їх членів; представниками осіб, яким надане право захищати права та інтереси інших осіб; одним із співучасників за дорученням іншого співучасника; іншими представниками за довіреністю, а також в залежності від професійності представника: професійне, що здійснюють адвокати, юрисконсульти та інші представники-юристи та непрофесійне, яке здійснюють всі інші представники за довіреністю.

3. На підставі дослідження добровільного представництва у цивільному процесі сформульовано такі пропозиції щодо внесення змін та доповнень до законодавчих актів України:

1) ч. 3 ст. 26 ЦПК України викласти у такій редакції: „У справах можуть також брати участь органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб, та їх представники”;

2) ч. 3. ст. 32 ЦПК України викласти у такій редакції: „Співучасники можуть доручити вести справу одному із співучасників, якщо він підпадає під ознаки осіб, які можуть бути представниками, відповідно до ст. 40 цього Кодексу”;

3) ч. 1 ст. 38 ЦПК України викласти у такій редакції: „Сторона, третя особа, особа, яка відповідно до закону захищає права, свободи чи інтереси інших осіб, а також заявники та інші заінтересовані особи у справах окремого провадження (крім справ про усиновлення) та у справах наказного провадження можуть брати участь у цивільній справі особисто або/ та через представників. Одну особу в процесі можуть представляти декілька представників. У разі зловживання з боку представників процесуальними правами з метою затягування процесу суд може обмежити кількість представників”;

4) ч. 3 ст. 38 ЦПК України викласти у такій редакції: „Справи юридичних осіб ведуть їх учасники у випадках, передбачених законом; їх органи, що діють у межах повноважень, наданих їм законом, статутом чи положенням, які підтверджуються документами, що посвідчують статус учасника юридичної особи, службове становище її керівника або їх представники”;

5) необхідно вилучити з тексту ч. 1 ст. 40 ЦПК України вказівку на вік представника та викласти її у такій редакції : „Представником у суді може бути адвокат або інша особа, яка має цивільну процесуальну дієздатність і належно посвідчені повноваження на здійснення представництва в суді, за винятком осіб, визначених у статті 41 цього Кодексу;

6) ч. 2 ст. 41 ЦПК України викласти у такій редакції: „ Судді, слідчі державних органів, що виконують функції досудового слідства, прокурори не можуть бути представниками в суді, крім випадків, коли вони діють як

представники відповідного органу, що є стороною або третьою особою у справі, чи як законні представники”;

7) п. 2 ч. 1 ст. 42 ЦПК викласти у такій редакції: „...довіреністю юридичної особи”, тобто вилучити з тексту слова: „або документами, що посвідчують службове становище і повноваження її керівника”, оскільки керівник юридичної особи не є її представником;

8) ч. 2 ст. 42 ЦПК України викласти у такій редакції: „Довіреність від імені особи, яку представляють, повинна бути посвідчена нотаріально або за правилами ч. 4 ст. 245 та ст. 246 ЦК України”;

9) ч. 3 ст. 42 ЦПК України виключити;

10) змінити редакцію ч. 1 ст. 44 ЦПК України та викласти аналогічно ст. 115 ЦПК УРСР 1963 року;

11) ч. 1 ст. 45 ЦПК України доповнити у такий спосіб: „...особи можуть звертатися до суду із заявами про захист прав, свобод та інтересів інших осіб на їх прохання, або державних чи суспільних інтересів...”;

12) доповнити Закон України „Про адвокатуру” статтею такого змісту: „Особа, яка уклала з приватним адвокатом чи адвокатським об’єднанням договір про надання юридичних послуг, договір доручення має право вимагати від контрагента за договором повного відшкодування завданих збитків у таких випадках: при помилковій оцінці суті справи, при відкритті провадження по справі; при неналежному виконанні зобов’язань, що впливають з мовчазної згоди у процесі, який розпочався, чи неналежному виконанні обов’язків із надання допомоги під час процесу; при неправильній підготовці документів, якщо не додержується правил обережності та обачності, які є необхідними для захисту інтересів довірителя”;

13) п. 17 ст. 38 Закону України „Про професійні спілки, їхні права і гарантії діяльності” викласти у такому вигляді: „...представництво інтересів працівників підприємства-боржника у ході процедури банкрутства за їх дорученням”;

14) замінити у нормативно-правових актах України термін „представництво прокурором” на термін „правозаступництво прокурором”;

15) виключити ст. 58 Кодексу торговельного мореплавства України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Чванкін С.А. Види судового представництва. Чи є громадське представництво? // Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. праць. – 2004. – Вип. 22. – С. 572-576.

2. Чванкін С.А. Юридична природа представницької функції органів прокуратури за перспективним законодавством // Часопис Київського університету права. – 2005. – Вип. 3. – С. 129-133.

3. Чванкін С.А. Юридична природа представництва в цивільному процесі України // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2005. – Вип. 3. – С. 194-199.

4. Чванкін С., Голубєва Н. Представництво прокурором інтересів громадянина і держави у цивільному процесі / Матер. наук.-практ. конф. „Представництво в судовому процесі за новим Цивільним процесуальним кодексом України і проектом Господарського процесуального кодексу України” // Прокуратура. Людина. Держава. – 2005. – № 6. – С. 81-83.

АНОТАЦІЯ

Чванкін С. А. Добровільне представництво у цивільному процесі України.
– Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Одеська національна юридична академія, Одеса, 2005.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню теоретичних і практичних питань правового регулювання добровільного представництва у цивільному процесі України.

Проаналізовано основні ознаки та цілі представництва у цивільному процесі. Визначено поняття та удосконалено класифікацію видів представництва у цивільному процесі.

Виокремлено характерні ознаки добровільного представництва та проаналізовано порядок оформлення повноважень добровільного представника. Здійснено розмежування інституту представництва у цивільному процесі з іншими суміжними цивільно-процесуальними та цивільними інститутами, зокрема з представництвом у цивільному праві, з участю органів та осіб, яким законом надане право захищати інтереси інших осіб, з участю у процесі особи, що надає правову допомогу у відповідності до ст. 56 ЦПК України, з участю у процесі помічника особи, яка обирається у відповідності до ст. 78 ЦК України тощо.

Проаналізовано особливості здійснення окремих видів добровільного представництва у цивільному процесі.

Визначено основні напрямки удосконалення цивільно-процесуального законодавства щодо регулювання добровільного представництва.

Ключові слова: цивільний процес, інститут цивільного права, захист прав та інтересів осіб, представництво, представник, адвокат.

АННОТАЦИЯ

Чванкин С. А. Добровольное представительство в гражданском процессе Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Одесская национальная юридическая академия, Одесса, 2005.

Диссертация посвящена комплексному исследованию теоретических и практических вопросов правового регулирования добровольного представительства в гражданском процессе Украины.

Проанализированы основные признаки и цели представительства в гражданском процессе. Определено понятие и усовершенствована классификация представительства в гражданском процессе.

Обоснована необходимость разграничения института представительства в гражданском процессе с другими смежными гражданско-процессуальными и гражданскими институтами, в частности, с представительством в гражданском праве, с участием органов и лиц, которым законом предоставлено право защищать интересы других лиц в гражданском процессе, с участием в процессе лица, которое оказывает правовую помощь в соответствии со ст. 56 ЦПК Украины, с участием в процессе помощника лица, который избирается в соответствии со ст. 78 ЦК Украины.

Исследованы характерные признаки добровольного представительства и вопросы, связанные с надлежащим оформлением полномочий добровольного представителя. Сделан вывод, что добровольное представительство в гражданском процессе – это процессуальная деятельность одного лица (представителя), избираемого по собственному волеизъявлению представляемого лица, от его имени и в его интересах, в пределах имеющихся полномочий с целью защиты прав и охраняемых законом интересов в гражданском процессе представляемого лица, и предоставление помощи суду в установлении действительных прав и обязанностей лиц, которые участвуют в деле. Эта деятельность осуществляется в рамках правоотношения между представителем и судом.

Установлено, что добровольное процессуальное представительство можно классифицировать по различным основаниям и предложена его классификация. Проанализированы особенности осуществления отдельных видов добровольного представительства в гражданском процессе.

Определены основные направления усовершенствования гражданско-процессуального законодательства относительно добровольного представительства.

Ключевые слова: гражданский процесс, институт гражданского права, защита прав и интересов лиц, представительство, представитель, адвокат.

Chvankin S. A. Voluntary representation in Civil Procedure of Ukraine. –

Manuscript.

The thesis for a candidate degree in Law, speciality 12.00.03 – Civil Law and Civil Process; Family Law; International Private Law. Odessa National Academy of Law, Odessa, 2005.

This dissertation is devoted to complex research of theoretical and practical questions of the legal regulation of voluntarily representation in Civil Procedure of Ukraine.

Basic characteristics and entire representations in civil procedure have been analyzed. A concept has been determined and the classification of representation in civil procedure has been improved.

The characteristic signs of voluntary representation and questions that are related to the proper registration of plenary powers of voluntarily representative are also explored. The necessity of differentiation of representation institute in civil procedure with other related civilly-judicial and civil institutes has been proved, in particular with a representation in a civil law with participation of authorities and persons, to whom the law has given the right to protect interests of other persons, with participation in the process of person that gives legal help in accordance with the asset 56 of Civil Procedure Code of Ukraine with participation in the process of assistant of person who is chosen in accordance with the asset 78 of Civil Code of Ukraine and so on.

The features of realization of separate types of voluntarily representation in civil procedure have been analyzed.

Basic directions of improvement of civilly-judicial legislation in relation to regulation of voluntarily representation have been defined.

Keywords: civil procedure, institute of civil law, defence of rights and interests of persons, representation, representative, lawyer.